MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL
OKTABR / 10-SON III-QISM

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

ISSN INTERNATIONAL STANDARD SERIAL NUMBER INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

TOSHKENT DAVLAT TRANSPORT UNIVERSITETI

TOSHKENT AXBOROTLASHTIRISH

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, oktabr.

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

ГИБРИДНЫЙ МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ПРОГРАММНО-АППАРАТНОЙ АРХИТЕКТУРЫ ИММЕРСИВНОЙ ОБУЧАЮЩЕЙ СИСТЕМЫ НА ОСНОВЕ БАЗЫ ЗНАНИЙ И МНОГОКРИТЕРИАЛЬНОЙ ОПТИМИЗАЦИИ 9
Хасанмансур Тимурович Ядгаров, Ботир Болтаевич Элов
AGRAR SOHANI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT QO‘LLAB-QUVVATLASHI VA BANKDAN TASHQARI VOSITALARNING O‘RNI 16
Nasriddin Fattiyevich Buronov
SUN’IY INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INSON KAPITALIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI 22
Akhmadaliyeva Nikhola
A HYBRID ADAPTIVE LARGE NEIGHBOURHOOD SEARCH ALGORITHM FOR ROUTING LESS-THAN-TRUCKLOAD PICKUPS WITH TIME WINDOWS AND TWO-DIMENSIONAL CAPACITY 27
Hamzayev Ulug‘bek Habibulla o‘g‘li
DIGITAL ECONOMY AND ECONOMIC GROWTH: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN THE MODERN ERA 36
Shoymardonov Axrorjon Azamat ugli
SIRDARYO VILOYATIDA OILAVIY MAKTABGACHA TA’LIM XIZMATLARIGA TALAB VA MARKETING SAMARADORLIGINI KO‘P MEZONLI BAHOLASH USLUBIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 42
Mamanazarova Sohiba Abdug‘aniyevna
KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO‘LOVGA QOBILLIGINI TA’MINLASH MEXANIZMLARI 47
Askarov Ziyodulla Usmanaliyevich
RESURSLARI CHEKLANGAN VIDEOKUZATUV TIZIMLARIDA ANOMAL XATTI-HARAKATLARNI ANIQLASHNING NEYRO-MODEL ALGORITMLARI 53
Xolmatov Azizbek Tolibjonovich
ПОЭТАПНАЯ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ФОРМАЛИЗАЦИЯ САМОЗАНЯТОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ: ОТ РЕГИСТРАЦИИ ДО СОЗДАНИЯ ОФИЦИАЛЬНЫХ НАЁМНЫХ РАБОЧИХ МЕСТ 57
Абдумухтаров Анваржон Акрамжонович
TIJORAT BANKLARINING YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHDAGI ROLI 68
Butanova Dilnoza Rustamovna
ORQA TOMONI SUV BILAN SOVITILADIGAN QUYOSH PANELINING ISSIQLIK HOLATINI ANALITIK VA SONLI USULLARDA BAHOLASH 76
Sadullayev Nasillo, Nematov Shuxrat, Soliyeva Z.N.
ANOR YETISHTIRISH VA SOTISHNI IQTISODIY BAHOLASH 83
Irgashev Abbos Jumanazarovich
XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI BOSHQARISHNING INTEGRATSIYALASHGAN TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISH VA UNING NATIJADORLIGINI KO‘P MEZONLI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 89
Hamroyev Halim, Toyirova Hamida
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINI REJALASHTIRISHDA SHAFFOFLIK VA HISOBDORLIKNI TA’MINLASH MEXANIZMLARI 97
Mamadaliyev Akmaljon G‘ayrataliyevich
TIJORAT BANKLARINING VALYUTA OPERATSIYALARIDAGI RISKLARNI BAHOLASH VA RISKKA ASOSLANGAN NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH 102
Muxsinov Nabijon Toxirovich
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI KREDITLASHNING DOLZARB MASALALARI 107
Ergashev Iskandar Urunovich

HYBRID CLUSTERING AND GENERALIZED ASSESSMENT FOR INTELLIGENT ANALYSIS OF MAHALLA ACTIVITY INDICATORS 112
Allamurodov Norbobo Tursun o‘g‘li, Hamzayev Ulug‘bek Habibulla o‘g‘li
DAVLAT ISHTIROKIDAGI TRANSPORT KORXONALARIDA KORPORATIV MANFAATLAR TO‘QNASHUVINING INVESTITSION QARORLARGA TA’SIRI 121
Raxmatov Ziyodullo Nosirovich
HUDUDLARNING ELEKTRON TIJORAT SALOHIYATINI BAHOLASHNING INNOVATSION METODOLOGIYASI 128
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna
NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH 133
Po‘latov Sardor Akmal o‘g‘li
TUPROQQA ISHLOV BERADIGAN MASHINALAR ISH ORGANLARI ISH RESURSINI OSHIRISHDA MAHALLIY XOMASHYOLARDAN FOYDALANISHNING ISTIQBOLLARI VA MATERIAL TARKIBINI ISHLAB CHIQISH 142
Qosimov Karimjon, Qosimova Malohatxon
TERMIZ SHAROITIDA FOTOELEKTRIK TIZIMLARNING FIZIK PARAMETRLARINI TAQQOSLASH 150
Boysori Yuldoshov, Jahongir Eshonqulov
RAQAMLI PLATFORMALARNING O‘ZBEKISTON KICHIK BIZNESINI XALQARO BOZORLARGA OLIB CHIQISHDAGI ROLI 157
Paraxatova Gulzira Amanbay qizi
YASHIL TRANSFORMATSIYADA INSON KAPITALI VA YASHIL KO‘NIKMALAR: ENERGIYA VA RESURSLAR SAMARADORLIGIGA TA’SIR MEXANIZMI 164
Aripov Oybek Abdullaevich
O‘ZBEKISTONDA NAQD PULSIZ TO‘LOVLAR TIZIMINING RIVOJLANISHI: HOLATI, MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI 171
Ziyodullayev Dilshod, Sharapova Mashxura
AHOLI DAROMADLARI VA XARAJATLARI DINAMIKASINING STATISTIK BAHOLANISHI VA TARKIBIY SILJISHLAR TAHLILI 177
So‘fiyeva Xusniya Soxibjonovna
ИЗМЕНЕНИЕ СТРУКТУРЫ МЕТАЛЛОВ ПРИ ИХ МАГНИТНОЙ ОБРАБОТКЕ 181
С.М. Хасанов
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ТРАНСФОРМАЦИИ СЛУЖБЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ТЕКСТИЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ В СООТВЕТСТВИИ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭФФЕКТИВНОСТИ 188
Сафаров Жавохир Исмоилович
O‘ZBEKISTONDA DEMOGRAFIK O‘ZGARISHLARNING MEHNAT BOZORIGA TA’SIRI: OCHIQ STATISTIK MA’LUMOTLAR ASOSIDAGI TAHLIL 195
Berdimbetova Amina
O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI BAHOLASH: MUAMMOLI KREDITLAR DINAMIKASI VA NPL ULUSHINING OMILLI DEKOMPOZITSIYASI 201
Hakimova Nargiza Abdukarimovna
O‘ZBEKISTONDA MOL-MULKNI MAJBURIY SUG‘URTALASH TIZIMINI JORIY ETISHNING IQTISODIY ZARURATI VA MOLIYAVIY SAMARADORLIGI 207
Nozimov Eldor Anvarovich, Raxmatullayev Muxammadjon Baxodirovich
SUG‘URTA KOMPANIYALARIDA IJTIMOIY TARMOQLAR VA INTERNET REKLAMASI ORQALI MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH 212
Nozimov Eldor Anvarovich, Qo‘ziyev Nurbek Muzaffar o‘g‘li
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YER SOLIG‘I MA’MURIYATCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH VA FISKAL SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 217
Musalimov Shuxrat Isamuxamedovich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARMOQLARARO TARKIBIY TRANSFORMATSIYALAR VA IQTISODIY O‘SISH SIFATI 221
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich
ELEKTRON HUKUMAT TIZIMI MONITORINGIDA AXBOROT XAVFSIZLIGI BUZILISHINI ANIQLASH USULINING BIRINCHI VA IKKINCHI TUR XATOLIKLARINI TAJRIBAVIY BAHOLASH 230
Gafurov Sharifjon, G‘aniyev Salim
TARMOQLAR KESIMIDA RESURSLARNI TAQSIMLASHDA SUN’IY INTELLEKT QARORLARINI BLOKCHEYN TEXNOLOGIYASI ASOSIDA TANLAB VERIFIKATSIYALASH VA AUDIT QILISH ORQALI BOSHQARISH MODELI 239
Z.S. Nazarova, N.M. Axmedov
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ СФЕРЫ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 247
Насиров Дилшод, Тухтаев Голибджон, Худайберганов Диёрбек
MINTAQADA PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASTERLARINI INVESTITSION-INNOVATSION RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA) 253
Sultonov Sirojiddin Normurodovich
ОРГАНИЗАЦИЯ УЧЁТА ДОХОДОВ И РАСХОДОВ КАК ОСНОВА ОЦЕНКИ ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ 260
Бабаханова Нилуфар Усманджановна
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ МЕЛКОСЕРИЙНОГО ПРОИЗВОДСТВА НА ОСНОВЕ ИМИТАЦИОННОГО МОДЕЛИРОВАНИЯ ГИБКИХ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ СИСТЕМ 266
Сирожидинов Шамилидин Икромжонович
MAKTABGACHA TA’LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI VA UNI O‘ZBEKISTON SHAROITIDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 274
Xolmatova Dilafruzxon Maxsudjon qizi
BANKLARINING AKTIVLARI VA MOLIYAVIY RESURSLARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEXANIZMLARI 279
Mardonov Shaxriyor Xolmirzo o‘g‘li
SANOAT TURIZMI XIZMATLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 285
A. P. Maxmudova, G‘aniyeva M.
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SHAXSIY SUG‘URTA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 290
Jonuzoqov Ozod Shokir o‘g‘li
СТРОИТЕЛЬНАЯ ОТРАСЛЬ УЗБЕКИСТАНА КАК ДРАЙВЕР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И ЗАНЯТОСТИ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ В КОНТЕКСТЕ ТРУДОВОЙ МОБИЛЬНОСТИ 298
Шакаров Зафар Гаффорович
HUNARMANDCHILIK MAHSULOTLARI BOZORIDA TALABNI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETINGDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH 305
Ravshanova Gulchexra Ravshanovna
MADANIY MEROS OBYEKTLARIDA HUNARMANDCHILIK VA MILLIY XIZMATLAR ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI 313
Ibodillayev Habibulla Abdullayevich

MADANIY MEROS OBYEKTLARIDA HUNARMANDCHILIK VA MILLIY XIZMATLAR ORQALI AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Ibodillayev Habibulla Abdullayevich
Qarshi davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi
E-mail: Ibodullayevxabibullo25@gmail.com
ORCID: 0009-0008-5306-117X

Annotatsiya. O‘zbekiston madaniy meros obyektlarining mahalliy iqtisodiyotdagi o‘rni hamda hunarmandchilik va milliy xizmatlar orqali aholi bandligini oshirish mexanizmlari tadqiq etilgan. Rasmiy ochiq manbalar, strategik hujjatlar va institutsional ma’lumotlar asosida tarixiy hududlarda iqtisodiy faoliyatni madaniy merosni muhofaza qilish talablari bilan uyg‘unlashtirishga qaratilgan yondashuv taklif etilgan. Aholi bandligiga ta’sir etuvchi asosiy omillar, manfaatdor tomonlarning ishtiroki va mazkur yondashuvni amalga oshirish shartlari qiyosiy baholangan. Namunaviy ssenariylar empirik kuzatuv natijalari sifatida emas, balki rejalashtirish jarayonida foydalanishga mo‘ljallangan analitik model sifatida taqdim etilgan.

Kalit so‘zlar: madaniy meros, hunarmandchilik, aholi bandligi, milliy xizmatlar, turizm, tarixiy hudud, kreativ iqtisodiyot.

Аннотация. *Исследованы возможности повышения занятости населения посредством развития ремесленничества и национальных услуг на территориях объектов культурного наследия Узбекистана. На основе официальных открытых источников, стратегических документов и институциональных данных предложен подход к согласованию местной предпринимательской деятельности с требованиями сохранения историко-культурной среды. Проведена сравнительная оценка основных факторов, влияющих на занятость населения, участия заинтересованных сторон и условий реализации предложенного подхода. Приведённые сценарные расчёты представлены не как результаты эмпирических наблюдений, а в качестве аналитической модели, предназначенной для использования в процессе планирования.*

Ключевые слова: *культурное наследие, ремесленничество, занятость населения, национальные услуги, туризм, историческая среда, креативная экономика.*

Abstract. The role of Uzbekistan’s cultural heritage sites in local economic development and the mechanisms for increasing employment through handicrafts and traditional services are examined. Based on official open sources, strategic documents, and institutional data, an approach is proposed to align local entrepreneurial activities with the requirements for preserving the historical and cultural environment. The key factors influencing local employment, stakeholder participation, and the conditions necessary for implementing the proposed approach are comparatively assessed. The illustrative scenarios are presented not as findings from empirical observations but as an analytical model intended to support planning processes.

Keywords: cultural heritage, handicrafts, local employment, traditional services, tourism, historic areas, creative economy.

KIRISH

Madaniy meros obyektlari tarixiy xotira va me’moriy qadriyatlarni saqlash bilan birga, mahalliy ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatishning hududiy markazlari sifatida ham iqtisodiy ahamiyatga ega. Hunarmandchilik ustaxonalari, amaliy san’at ko‘rgazmalari, milliy taomlar, ekskursiyalar va madaniy mahorat darslari turistik xarajatlarning bir qismini bevosita mahalliy oilalar daromadiga aylantiradi. Bunda faoliyatni kengaytirish jarayonida yodgorliklarning jismoniy yaxlitligini saqlash hamda savdo jarayonlarini tarixiy muhit bilan uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi [1, 2].

Madaniy meros agentligi 2026-yil may oyidagi ma’lumotida respublika bo‘yicha davlat muhofazasidagi obyektlar soni 8437 taga yetganini bildirgan [1]. Turizm qo‘mitasi xabariga ko‘ra, 2025-yilda mamlakatga 11,7 million nafar xorijiy turist tashrif buyurgan [3]. Ushbu ko‘rsatkichlar hunarmandchilik mahsulotlari va tajribaga asoslangan xizmatlar uchun bozor imkoniyatlari mavjudligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, har bir obyekt bo‘yicha xaridorlar oqimi va ish o‘rinlari sonini aniqlash uchun alohida ma’lumotlar talab etiladi.

Tadqiqotning maqsadi — madaniy meros obyektlarida hunarmandchilik va milliy xizmatlar asosida barqaror ish o‘rinlarini yaratishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish, ularning afzalliklari va cheklovlarini baholash hamda mahalliy boshqaruv uchun amaliy tavsiyalar shakllantirish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Rasmiy hujjatlarda tarixiy obyektlarni saqlash, ulardan oqilona foydalanish va turistik mahsulotlarni diversifikatsiyalash o‘zaro bog‘liq vazifalar sifatida ko‘rib chiqiladi. Turizmni rivojlantirishga doir strategik yo‘nalishlarda madaniy merosni ommalashtirish va hududiy turizm infratuzilmasini rivojlantirish ko‘zda tutilgan. 2026-yilgi yangilangan ustuvor yo‘nalishlarda esa tarmoq strategiyalarini qayta ko‘rib chiqish belgilangan [4, 5].

Madaniyat vazirligi e’lon qilgan nomoddiy madaniy meros ro‘yxatida Marg‘ilon atlas-adras to‘qish an’analari, kulolchilik, an’anaviy ipakchilik va miniatyura san’ati kabi yo‘nalishlar qayd etilgan [6]. Ushbu an’analar ustoz-shogird tizimi, ustaxonalarga tashriflar va mahsulotlar savdosi orqali iqtisodiy faollikni shakllantirishi mumkin. Shu bilan birga, an’anaviy mahsulotlarni ommaviy ishlab chiqarish jarayonida ularning asl madaniy xususiyatlari va sifat ko‘rsatkichlarini saqlash muhim ahamiyatga ega.

Madaniy meros agentligi obyektlardan foydalanish tartibida ruxsat olish va muhofaza talablariga rioya etish masalalarining ahamiyatini ta’kidlaydi [7]. Turizm qo‘mitasining 2025-yilning 11 oylik natijalariga oid ma’lumotlari investitsiya loyihalari bilan birga yangi ish o‘rinlari yaratilganini ko‘rsatadi [8]. Umumiy turizm statistikasi bilan bir qatorda, aynan madaniy meros hududlaridagi hunarmandchilik bilan bog‘liq bandlik ulushini aniqlash uchun mahalla yoki obyektlar kesimida muntazam monitoring olib borish maqsadga muvofiq.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot kabinet tadqiqoti (desk research) usulida amalga oshirildi. O‘zbekiston davlat organlarining 2025–2026-yillardagi ochiq xabarlari, madaniy merosga oid me’yoriy va ma’lumotnoma materiallari hamda rivojlantirish strategiyalari tahlil qilindi. Kontent-tahlil orqali bandlikni ta’minlovchi faoliyat turlari ajratildi. Qiyosiy tahlil yordamida ish o‘rinlari, madaniy merosni muhofaza qilish, mavsumiylik va investitsiya talablarining nisbiy xususiyatlari aniqlandi.

Analitik ssenariyda 20 ta kichik xo‘jalik birligi uchun uch turdagi faoliyatdan iborat shartli model qo‘llandi. Bevosita bandlik $B = \Sigma(n_i \times k_i)$, bu yerda n_i — faoliyat birligi, k_i — birlikka to‘g‘ri keladigan band shaxslar soni. Modeldagi qiymatlar faqat usulni namoyish etadi; ular aniq shahar yoki obyekt bo‘yicha kuzatilgan statistika, prognoz yoki sababiy ta’sir bahosi emas.

TAHLIL VA NATIJALAR

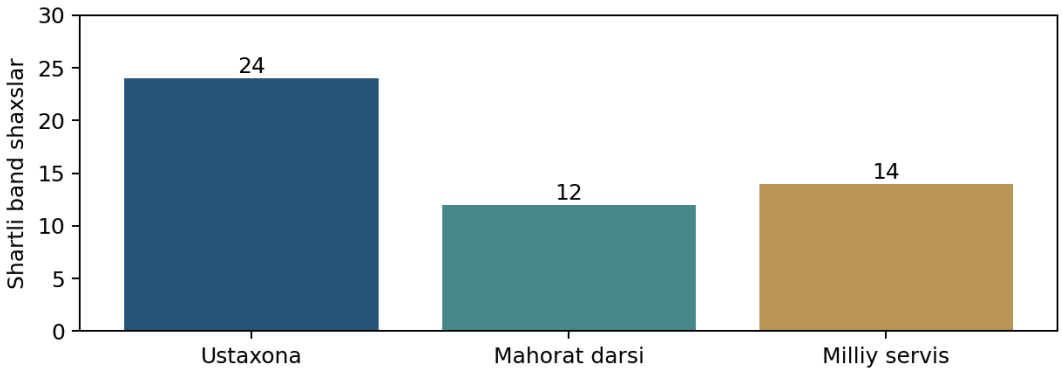
Tahlil natijasida iqtisodiy imkoniyatlar uchta blokka ajratildi: mahsulot ishlab chiqarish (kulolchilik, kashtachilik, yog‘och o‘ymakorligi); tajribaga asoslangan xizmatlar (ustaxona namoyishlari, mahorat darslari, milliy taomlar tayyorlash); tashrif infratuzilmasi (mahalliy gidlik, axborot va bronlash xizmatlari, qadoqlash, yetkazib berish). Ularning bandlik xususiyatlari quyidagi jadvalda umumlashtirilgan.

1-jadval
Madaniy meros obyektlari atrofidagi bandlik yo‘nalishlari[1]

Faoliyat	Ish o‘rni kanali	**Asosiy cheklov**
Hunarmand ustaxonasi	Usta, shogird, sotuvchi	Asllik va sifat nazorati
Mahorat darsi	Usta-o‘qituvchi, yordamchi	Xavfsizlik va joy sig‘imi
Milliy gastronomiya	Oshpaz, xizmat ko‘rsatuvchi	Sanitariya va chiqindilarni boshqarish
Gidlik, tarjima	Gid, tarjimon, bronlash	Til bilish va malaka talablari
Savdo-logistika	Qadoqlash, raqamli savdo	Mavsumiy talab

Jadvaldan ko‘rinadiki, ish o‘rinlari faqat ustalarning bevosita mahsulot ishlab chiqarish faoliyati bilan cheklanmaydi. Ustaxonalar va madaniy meros obyektlari o‘rtasida turistik marshrutlar tashkil etish, onlayn buyurtmalar va xizmat ko‘rsatish jarayonlarini integratsiyalash bandlikning qo‘shimcha shakllarini yuzaga keltiradi. Bunda xizmatlarni bevosita tarixiy inshoot ichida joylashtirish shart emas. Qo‘riqlanadigan hudud chegarasidan tashqaridagi mos maydonlardan ham iqtisodiy faoliyat uchun foydalanish mumkin [2, 7].

1 Manba: muallif tomonidan manbalar tahlili asosida tuzilgan.

1-rasm. 20 ta shartli faoliyat birligi bo‘yicha bandlik modeli[2]

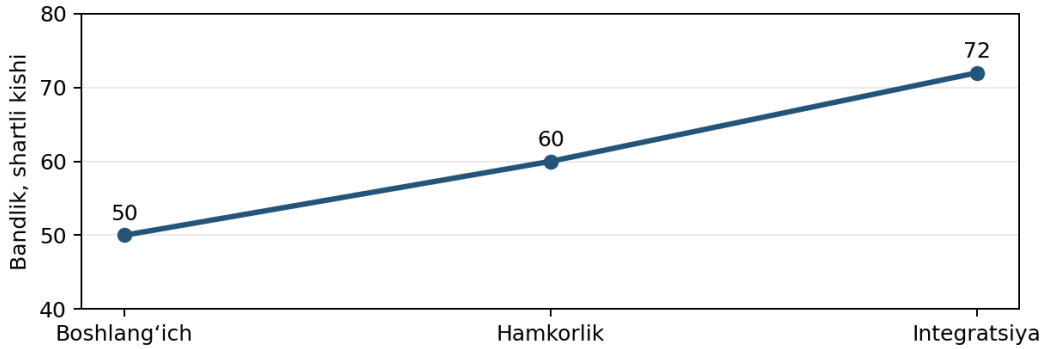
Izoh: 8 ustaxona × 3 kishi = 24; 6 mahorat darsi xizmati × 2 kishi = 12; 6 milliy servis birligi (4 tasi 2 kishidan, 2 tasi 3 kishidan) = 14. Jami 50 shartli band shaxs. Bu hisob haqiqiy kuzatuv emas.

Mazkur ssenariyda 20 ta tashkiliy birlik jami 50 ta bevosita bandlik o‘rnini anglatadi. Biroq natija talab hajmi, mehnat samaradorligi, litsenziya yoki ruxsat olish tartiblari hamda mavsumiylikka sezilarli darajada bog‘liq. Shu sababli ushbu hisob-kitobni hududiy dasturga tatbiq etishdan oldin real mijozlar soni, xarajatlar va haqiqiy ish vaqti bo‘yicha tekshirish maqsadga muvofiq.

2-jadval
Dasturni joriy etish bo‘yicha monitoring indikatorlari[3]

Indikator	O‘lchash usuli	Davriylik
Bandlik	To‘liq vaqt ekvivalenti (FTE)	Har chorak
Mahalliy daromad	Savdo va xizmatlar tushumi	Har oy
Ustoz-shogird	Ta’limni yakunlagan shogirdlar ulushi	Har yarim yilda
Merosga ta’sir	Tekshiruvlar va shikoyatlar	Har chorak
Mijozlar qoniqishi	Qisqa anonim so‘rov	Har oy

Ikkinchi jadval bandlikni baholashda faqat ro‘yxatdan o‘tgan tadbirkorlar soni bilan cheklanmaslik zarurligini ko‘rsatadi. Masalan, mavsum davomida 20 kun ishlaydigan shaxsning iqtisodiy ishtiroki yil davomida to‘liq band bo‘lgan xodimning iqtisodiy ishtirokidan farqlanadi. To‘liq vaqt ekvivalenti, mahalliy xomashyo ulushi va ustoz-shogird almashinuvi ijtimoiy samarani yanada aniqroq namoyon etadi.

2-rasm. Hamkorlik darajasiga qarab namunaviy ssenariylar[4]

Izoh: 50, 60 va 72 ko‘rsatkichlari shartli qiyoslash uchun muallif tomonidan belgilangan; ular empirik o‘sish sur’ati yoki rasmiy prognoz emas.

Rasm bozor bilan aloqalar mustahkamlanganda bandlik salohiyati qanday o‘zgarishi mumkinligini uslubiy

2 Muallif ishlanmasi
3 Manba: muallif tomonidan manbalar tahlili asosida tuzilgan.
4 Muallif ishlanmasi

jihatdan aks ettiradi. Integratsiya ssenariysida hunarmandchilik mahsulotlari bronlash platformasi, ekskursiyalar va xizmatlar paketi bilan bog‘lanadi. Bunda faraz qilingan qo‘shimcha bandlik imkoniyatlarini amaliy natijalar bilan tasdiqlash talab etiladi. Ularning ro‘yobga chiqishi mahalliy talab va iqtisodiy hisob-kitoblarga bog‘liq.

Madaniy meros obyektlaridagi iqtisodiy faoliyat madaniy merosni muhofaza qilish tamoyillariga muvofiq tashkil etilishi kerak. Noyob tarixiy sirtlarga savdo uskunalarini mahkamlash, me’moriy ko‘rinishni o‘zgartirish yoki tashrifchilar oqimini me’yoridan ortiq oshirish kabi holatlarning oldini olish tarixiy obyektlarning uzoq muddatli saqlanishini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bois xizmat ko‘rsatish zonalari, tashrif sig‘imi, reklama yechimlari va chiqindilarni boshqarish masalalari vakolatli organlar bilan kelishilishi zarur [1, 7].

Amaliy boshqaruv modeli to‘rtta hamkorlik blokiga tayanishi mumkin: madaniy meros obyektini boshqaruvchi tashkilot muhofaza tartibini belgilaydi; mahalla va kasbiy birlashmalar mahalliy ishtirokchilarni jalb qiladi; turizm biznesi xaridorlar oqimini shakllantiradi; ta’lim muassasalari xizmat ko‘rsatish, chet tillari va raqamli savdo ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shaffof tanlov, ijara shartlari va mahalliy xomashyoga ustuvorlik berish manfaatlar muvozanatini mustahkamlaydi [3, 8].

Tadqiqotning asosiy metodologik xususiyati shundaki, ochiq manbalarda obyektlar kesimidagi ish o‘rinlari, o‘rtacha daromad va tashrifchilar xarajatlari bo‘yicha o‘zaro muvofiqlashtirilgan ma’lumotlar yetarli darajada tizimlashtirilmagan. Shuning uchun taklif etilgan mexanizmning sababiy samaradorligini tasdiqlash maqsadida bir nechta tarixiy hududda dastlabki va keyingi o‘lchovlarni nazarda tutuvchi pilot dasturlarni amalga oshirish, shuningdek, taqqoslash guruhi asosida baholash tavsiya etiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Madaniy meros obyektlari atrofida hunarmandchilik, mahorat darslari va milliy xizmatlarni rivojlantirish hududiy bandlikni diversifikatsiya qilishning istiqbolli yo‘nalishi hisoblanadi. Birinchidan, mahalliy ustalar va yosh shogirdlarni qiymat zanjiriga jalb etish talab etiladi. Ikkinchidan, savdo va xizmat ko‘rsatish faoliyatini madaniy merosni muhofaza qilish me’yorlari bilan muvofiqlashtirish zarur. Uchinchidan, faoliyat subyektlari soni bilan bir qatorda, real bandlik, daromad va madaniy merosning saqlanish darajasini birgalikda baholash lozim. To‘rtinchidan, tajriba dasturlarini bosqichma-bosqich joriy etish va ularning natijalarini muntazam monitoring qilish maqsadga muvofiq.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, quyidagi amaliy takliflar ilgari suriladi:

1. Hunarmandchilik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash. Madaniy meros obyektlari yaqinida hunarmandchilik markazlarini tashkil etish hamda mahalliy ustalar va yoshlar uchun kasbiy tayyorgarlik dasturlarini rivojlantirish.

2. Milliy xizmatlar ko‘lamini kengaytirish. Tarixiy hududlarda milliy gastronomiya, mahorat darslari va ekskursiya xizmatlarini o‘zaro integratsiyalash orqali qo‘shimcha ish o‘rinlarini yaratish.

3. Bandlik monitoringini takomillashtirish. Madaniy meros obyektlari atrofida yaratilgan ish o‘rinlari, mahalliy daromadlar va xizmatlar samaradorligini baholovchi muntazam monitoring tizimini joriy etish.

Mazkur takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi madaniy merosni asrab-avaylash bilan birga, mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi daromadlarini oshirish va hududlarning iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Madaniy meros agentligi. Madaniy meros milliy ro‘yxatiga kiritilgan obyektlar soni 67 taga oshdi [Elektron resurs]. – 2026-yil 14-may. – URL: https://gov.uz/oz/madaniymeros/news/view/165219
2. O‘zbekiston Respublikasi Madaniy meros agentligi. 2025-yil yakunlari va joriy yilgi rejalar yuzasidan matbuot anjumani o‘tkazildi [Elektron resurs]. – 2026-yil 30-mart. – URL: https://gov.uz/oz/madaniymeros/news/view/151175
3. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. 2025-yil – turizm sohasida yangi bosqich va yuqori natijalar yili [Elektron resurs]. – 2026-yil 15-yanvar. – URL: https://gov.uz/oz/uzbektourism/news/view/142186
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son « Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida»gi Farmoni [Elektron resurs]. – URL: https://www.lex.uz/uz/acts/-8050769
5. O‘zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligi. #nomoddiymadaniymeros [Elektron resurs]. – 2024-yil 25-iyul. – URL: https://gov.uz/oz/madaniyat/news/view/17144
6. O‘zbekiston Respublikasi Madaniy meros agentligi. #Bilasizmi? Xususiy mulk hisoblangan moddiy madaniy meros obyektlaridan foydalanish mezonlari [Elektron resurs]. – 2025-yil 22-fevral. – URL: https://gov.uz/oz/madaniymeros/news/view/37331
7. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. Turizm sohasida barqaror o‘sish [Elektron resurs]. – 2025-yil 6-dekabr. – URL: https://gov.uz/oz/uzbektourism/news/view/108609

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal

t.me/yait_2100